

Kristina Miočić
Zadar

ROMANSKI ELEMENTI U NAZIVLJU PREDMETA VEZANIH ZA TEKSTIL, ODJEĆU I OBUĆU U GOVORU RAŽANAČKOGA KRAJA

UDK: 391: 811.163.42'373.45 (497.5 Ražanac)
811.163.42'373.45 : 811.13 (497.5 Ražanac)
Rukopis primljen za tisak
Izvorni znanstveni članak
Original scientific paper

Cilj ovog rada bio je, ne ulazeći u etnološke aspekte istraživanja, s isključivo jezičnog stajališta popisati te etimološki i leksikološki obraditi romanske elemente vezane za kulturu odijevanja i upotrebu predmeta od tekstila u ražanačkom kraju. Terenskim istraživanjem u kontaktu sa stanovnicima tog kraja prikupljeno je ukupno 60 romanizama koji se odnose na spomenuto područje istraživanja. Riječ je o predmetima vezanima za kulturu življenja tzv. „običnih ljudi“. Nakon što je autorica 2011. godine predstavila rezultate istraživanja romanizama vezanih uz kuhinju i kulinarstvo, ovaj rad predstavlja nastavak istraživanja romanizama s drugih područja ljudskog života u govoru ražanačkoga kraja.

Ključne riječi: romanizmi; Ražanac; odjeća; obuća; tekstil; etimologije.

1. UVOD

Odjeća, obuća i uporabni predmeti od tekstila gotovo su oduvijek bili jedno od najvažnijih područja ljudskog života. Prema mišljenju mnogih etnologa, ova je sfera ljudskog života druga najvažnija odmah nakon prehrane.¹ Kad se govori o kulturi odijevanja, tada se ne misli na „visoku“ kulturu² uskog kruga najviših društvenih slojeva, nego na način odijevanja tzv. „običnih ljudi“ (uzimajući u obzir svu nezahvalnost toga termina), odno-

---

¹ Vidi: Kale (2009: 5).

² Isto.

sno ljudi koji čine najveći dio određene zajednice, u ovom slučaju žitelja današnje općine Ražanac³. Budući da je ovaj rad lingvističkog, a ne etnološkog i antropološkog karaktera, u njemu se ne opisuju dijelovi autohtonih narodnih nošnji niti se daje povijesni presjek kulture odijevanja kroz različita povijesna razdoblja, već se na lingvističkoj (leksičkoj) razini utvrđuje postojeće stanje romanskih elemenata vezanih za definirano područje istraživanja. Osim elemenata iz semantičkog polja odjeće, obuće i predmeta od tekstila, rad sadrži i leksičke jedinice iz drugih semantičkih polja (npr. namještaja) koje su svojom funkcijom povezane upravo s ovim semantičkim poljima.

Pitanja i problematike razlike između „romanskog“ u lingvistici i etnologiji dotaknuo se je 1978. godine etnolog Milovan Gavazzi. No prije utvrđivanja te razlike⁴ potrebno je naglasiti kako se romanskima u ovom radu smatraju elementi koji su u ražanački govor ušli izravno iz talijanskog jezika i njegovih dijalekata. Pa iako Gavazzi navodi kako „...se lakše može utvrditi da li se neki jezični morfološki oblik ili neka riječ mogu pripisati nekom romanskom jeziku, odnosno da li njegova etimologija odaje izvor u dobro definiranom romanskom jezičnom blagu...“⁵, utvrđivanje je li neka leksička jedinica doista romanskog porijekla nije uvijek jednoznačno ni jednostavno. Mnoge su riječi prošle dug i dinamičan put prije nego što su ušle u sustav jezika primaoca (u ovom slučaju ražanačkog govora). Neke imaju izvorište u latinskom jeziku, ali su u ražanački ušle preko npr. njemačkoga, dok je drugima krajnje izvorište neromansko (germansko, arapsko, itd.), ali su u ražanački ušle iz romanskih jezika ili njihovih dijalekata, a ima i slučajeva kad je iz istog latinskog izvora (lat. *vestis* – „odijelo“) riječ u jednom značenju („haljina“) ušla iz mletačkog, a u drugom („tanki džemper; gornja majica“) iz njemačkog. Dugo su se vremena među lingvistima vodile rasprave oko toga smatra li se romanizmom onaj leksički element koji je u neromanski jezik ušao neposredno iz nekog romanskog jezika kao posljednjeg izvora ili se romanizmom može smatrati samo ona leksička jedinica čija krajnja etimologija ima izvorište u (neo)latinskom jeziku.⁶ Osim toga, pitanje je i može li se romanizmom smatrati i leksička jedinica nastala izvođenjem (derivacijom) ili slaganjem (kompozicijom) na osnovi romanskih leksičkih elemenata. Sve navedeno pokazuje da je proučavanje utjecaja romanskih elemenata na naš jezični korpus daleko od uvriježenog mišljenja nelingvistica kako su odgovori na jezična pitanja egzaktni i očigledni.

Kad je riječ o odjeći, obući i uporabnim predmetima od tekstila, današnja slika Ražanca i okolnih sela vrlo je raznolika i živopisna. Ona ovisi o cijelom nizu parametara kao što su: dob osobe, njezino zanimanje ili posao koji obavlja, ali i o tome je li osoba čitav svoj život provela na ovom području ili je živjela u većim gradovima poput Zadra i Rijeke ili

³ Za detaljnije faktografske podatke o općini Ražanac vidi: Miočić (2011: 31 – 32).

⁴ Gavazzi (1978: 169).

⁵ Isto.

⁶ Autorica ovog rada se u tom smislu priklanja mišljenju Žarka Muljačića koji kaže: „Sondaggi etimologici fatti con lo scopo preciso di valutare l' apporto di varie lingue alle strutture lessicologiche del croato dovrebbero disinteressarsi delle origini remote dei singoli vocaboli. Quello che più conta nello studio etimologico in funzione lessicologica è di poter individuare con certezza l'ultima lingua – fonte da cui s'irradiò un accatto di un'altra lingua (qui del croato).“ (Muljačić, 1972: 15.)

pak u inozemstvu (uglavnom u Njemačkoj, Francuskoj, Švedskoj, Australiji i SAD). Ta je razlika posebno vidljiva kod pripadnika starije generacije obaju spolova. Dok se odjeća i obuća djece, mladih, pa i pripadnika srednje generacije gotovo uopće ne razlikuje u odnosu na njihove vršnjake u gradu, kod ljudi „u najboljim godinama“ obaju spolova razlike su očigledne; tako žene koje čitav život žive na ovom području uglavnom i danas nose *kòtule*, *vuštáne*, *tràvērse* i *vacóle*, a muškarci onu odjeću koja im je najprikladnija za obavljanje poljoprivrednih poslova. Povratnici u Ražanac i okolna sela, umirovljeni pomorci, kao i određen broj ljudi koji je odlučio svoj novi dom pronaći upravo ovdje i tu proživjeti starost, svojom odjećom i obućom odražavaju ambijent u kojem su proživjeli velik dio života i njihov se „stil“ uglavnom ne razlikuje previše od onoga u gradu; tek u nekim bi se slučajevima mogao opisati i „egzotičnim“. Kod uporabnih predmeta od tekstila razlike nisu toliko izražene, vjerojatno zbog njihove lake dostupnosti; tek se u ponekim kućama mogu pronaći ručno izrađene *távaje*, *tavajóli*, *lancúni* i ostali slični predmeti. Zaključno, ražanačka slika vezana za istraživano područje odraz je strukture stanovništva s jedne, te društvenih i migracijskih zbivanja i utjecaja posljednjih nekoliko desetljeća s druge strane.

2. POVIJESNI PRESJEK ROMANSKIH JEZIČNIH I KULTUROLOŠKIH UTJECAJA NA NAŠOJ OBALI

Doticaj naših prostora s romanskim jezičnim i kulturološkim utjecajima seže u antičko doba, točnije u razdoblje rimske vladavine na teritoriju koji danas čini hrvatsku obalu istočnog Jadrana. Naime, nakon što je ugušen posljednji ustanak Delmata 9. godine poslije Krista, rimski car August je na tom prostoru osnovao pokrajinu koja se protezala od istočne Istre do Albanije, te na istoku do dolina Kupe i Save i nazvao je *Dalmatia*. Nakon podjele Carstva 395. godine, današnja Dalmacija ostaje na granici Zapadnog Rimskog Carstva, te na toj vjetrometini uskoro postaje metom provala Ostrogota, a kasnije i Avara i Slavena. Padom Zapadnog Rimskog Carstva 476. godine, priobalje dolazi pod vlast Bizanta koja će se uz povremene prekide i znatno sužavanje teritorija održati sve do XII. stoljeća. U međuvremenu u VII. stoljeću Dalmaciju najprije osvajaju Avari, da bi se malo poslije u dalmatinsko zaleđe počeli doseljavati Hrvati koji na tom prostoru osnivaju i svoju državu, dok se za gradove na obali i otoke u narednim stoljećima otimaju hrvatsko – ugarski kraljevi i Mlečani koji 1409. napokon i uspijevaju kupiti dio Dalmacije, te u narednim desetljećima proširiti svoj teritorij.

Mletačka vladavina na području najvećeg dijela Dalmacije trajala je nepuna četiri stoljeća sve dok Mlečani nisu 1797. godine bili primorani potpisati mir u Campoformiju i time ostati bez dalmatinskog teritorija kojim je u novim okolnostima zavladała Austrija. Prva austrijska uprava potrajala je do 1805. godine kad je Napoleon u svojim osvajanjima stigao na naše prostore i ovdje postavio službenike nove, francuske uprave. No već 1813. Austrija je uspjela vratiti privremeno oduzete dalmatinske teritorije kojima će vladati sve do 1918. godine. Nakon prvog svjetskog rata većina hrvatske obale (uključujući Ražanac)

je pripala Kraljevini SHS, a nakon drugog cijelo je priobalno područje današnje Hrvatske pripalo SFRJ. U Domovinskom ratu hrvatsko priobalje je pretrpjelo velike žrtve, no tek su neki njegovi mali dijelovi doživjeli kratkotrajnu okupaciju, a s uspostavljanjem hrvatske države ovo je područje postalo jednim od pokretača hrvatskog gospodarstva zahvaljujući turizmu i cijelom nizu drugih djelatnosti koje su u jedan takav izvozni proizvod uključene.

S obzirom na prikazani povijesni pregled, očigledno je kako je romanski utjecaj na našoj obali bio dugotrajan i intenzivan. Kad je riječ o jezičnim dodirima, njihov početak seže u rimsko doba kada je na ovim prostorima uveden latinski jezik koji je ubrzo istisnuo autohtone ilirske jezike i govore. Onaj latinski koji je bio u govornoj upotrebi širom Rimskog Carstva nazivao se *vulgarni* ili pučki latinski, te je u kombinaciji sa zatečenim ilirskim supstratom prerastao u novi neolatinski jezik nazvan *dalmatski*. No povijesna zbivanja i migracije tijekom srednjeg vijeka stisnule su govornike dalmatskog jezika između mletačkog s morske i hrvatskog s kopnene (i dijelom s otočne) strane, te se je on, uz iznimku otoka Krka, ugasio do XV. stoljeća. Usporedo s tim, od X. do XII. stoljeća broj se romanskog stanovništva u dalmatinskim gradovima, uslijed ratova i kuge, smanjuje, te se u gradove doseljava hrvatsko pučanstvo koje se postupno romanizira. Nakon ovog prvog vala doseljavanja Hrvata u gradove i njihove postupne romanizacije, slijedi i drugi, mnogo intenzivniji prodor hrvatskog etničkog elementa, te se već romanizirani Hrvati ponovno vraćaju hrvatskom jeziku i time zatvaraju krug. Ova romansko – hrvatska simbioza potrajala je do kraja XIV. stoljeća kad gradovi (komune) u velikoj mjeri postaju hrvatski. Osim toga, ovakva simbioza bila je zastupljena i u bogoslužju gdje se liturgija služila i na latinskom i na hrvatskom jeziku da bi je puk mogao lakše razumjeti. Također, da bi izbjegle utjecaj pojedinih obitelji, komune su počele dovoditi načelnike i kancelare s Apeninskog poluotoka (uglavnom iz današnjih pokrajina Veneto ili Marche) koji su najčešće govorili nekim od talijanskih dijalekata, a upravljali na latinskom. Većina stanovništva se, pak, služila isključivo hrvatskim, te je u svrhu međusobnog sporazumijevanja ustanovljena služba *egzaminatora* koji je olakšavao tu komunikaciju i ujedno provjeravao ispravnost kancelarijskih isprava.

Rast utjecaja mletačkog dijalekta vezan je za početak intenzivnih trgovinskih aktivnosti na istočnoj jadranskoj obali. Mletačkoj je Republici bilo važno imati nadzor upravo nad ovim područjem jer joj je on otvarao putove dalje na istok. Stoga je mletački ubrzo postao okosnica za *lingua franca* kojom su se sporazumijevali trgovci i pomorci na širokom potezu od istočnog Jadrana prema Levantu. Nakon 1409. godine novouspostavljenu mletačku vlast dočekala je složena jezična situacija: službenici gradskih uprava koristili su se latinskim ili talijanskim, dok je puk, kao najbrojniji dio stanovništva, govorio hrvatskim. Zbog potrebe funkcioniranja gradova u takvim okolnostima ustanovljena je služba gradskog tumača koji je prevodio sve potrebne spise.⁷ I administracija se već od XV. stoljeća sve više služila mletačkim kancelarijskim jezikom na račun latinskog. Velika vijeća dalmatinskih gradova također su uvela obvezu

⁷ Zanimljivo je kako je 1571. Mletačka Republika donijela odluku kojom je zabranila studentima iz Dalmacije da studiraju bilo gdje osim na Padovanskom sveučilištu, no kako se oni toga nisu izričito pridržavali, u narednim im je stoljećima nametnula i novčane kazne, te ih onemogućila u obavljanju službe, ukoliko ne bi predočili originalnu diplomu Padovanskog sveučilišta (Šimunković, 2009: 20 – 21).

raspravljanja na mletačkom ili latinskom kako bi knez i ostali gradski dužnosnici mogli razumjeti o čemu se govori. U XVI. stoljeću se na Jadranu pojavljuje i novi politički i trgovinski čimbenik – Osmansko Carstvo. Venecija, iskusna i ovisna o trgovini, odlučila se za korektno trgovinske odnose u kojima je uskoro do izražaja došao problem jezika jer Turci nisu poznavali ni latinski ni talijanski, te je glavni jezik diplomacije i trgovine silom prilika, uz turski, postao hrvatski, no u svakodnevnom životu jezična se situacija nije promijenila.

U XVII. stoljeću se po uzoru na akademije s Apeninskog poluotoka i na našoj obali osnivaju *Academia degli oziosi eruditi* u Dubrovniku i *Academia degli Incaloriti* u Zadru, koje zauzimanjem za jezičnu i književnu djelatnost postaju žarišta nove hrvatsko – talijanske jezične i kulturne simbioze. U 1. polovici XVIII. stoljeća mletačke vlasti, shvativši kako većina stanovništva na našoj obali govori isključivo hrvatski, počinju tiskati dvojezične talijansko – hrvatske proglase uglavnom obavijesnog karaktera, u svrhu bolje komunikacije s pukom. Plurilingvizam se odražavao i u književnosti: na latinskom su pisana djela velike znanstvene i moralne vrijednosti, na talijanskom povijesna djela i romani, a na hrvatskom poezija.⁸ Dolaskom prve austrijske uprave jezično se stanje nije mnogo promijenilo, no za vrijeme francuske vlasti novoimenovani providur Vincenzo Dandolo je otvoreno zagovarao talijanizaciju, te je talijanski proglasio i službenim jezikom u Dalmaciji. Godine 1809., međutim, Napoleon osniva Ilirske pokrajine, a njihov upravitelj Marmont službenim jezikom Dalmacije proglašava hrvatski, dok francuskom namjenjuje ulogu jezika komunikacije sa središnjom vlasti u Parizu. I druga austrijska uprava je u Dalmaciji uvela talijanski kao službeni jezik, no obavijesti važne za funkcioniranje sustava tiskane su i na talijanskom i na hrvatskom. To je opet razdoblje intenzivne jezične simbioze jer su škole uglavnom bile talijanske, a talijanski je bio neophodan i za zapošljavanje u državnoj službi, kao i za uključivanje u visoke kulturne krugove.

Godine 1848. Dalmatinci su odbili mletački poziv za pomoć u restauraciji Mletačke Republike i priklonili se Austriji. Budući da su ogromnu većinu dalmatinskog stanovništva činili Hrvati, Ministarstvo prosvjete je u osnovne škole uvelo hrvatski jezik, no u srednjim školama, upravi i sudovima je to bilo teže učiniti, budući da je još uvijek nedostajalo stručno osposobljenog osoblja, a ni stručna terminologija još uvijek nije bila usklađena. Otporima usprkos, šezdesetih godina XIX. stoljeća u Dalmaciji se osnivaju čitaonice u kojima se budi nacionalna svijest, a 1866. Austrija gubi Veneto, te talijanski službenici više ne dolaze raditi u Dalmaciju. Hrvatski se uskoro uvodi i u sve dalmatinske škole i u Dalmatinski sabor, a pitanje jezika se rješava 1912. godine dekretom kojim se hrvatski uvodi kao službeni jezik unutarnjih poslova u svim uredima u Dalmaciji. Između dva svjetska rata talijanski je bio službeni jezik malih dijelova naše obale koji su bili pod Italijom, no nakon 1945. mirovnim ugovorom oni su priključeni Jugoslaviji, a povijesna Dalmacija podijeljena je između Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Crne Gore. Danas se talijanski u školama uči kao strani jezik ponajviše za potrebe uslužnog sektora.⁹

⁸ Isto: 35.

⁹ Za opširniji pregled hrvatsko – romanskih dodira vidi: Muljačić (1972), Čoralčić – Badurina – Prijatelj Pavičić (1997), Malinar (2002 – 2003), Sočanac (2004), Šimunković (2009).

3. ISTRAŽIVANJE

Svrha ovog, kao uostalom i drugih istraživanja romanskih utjecaja na govore našeg priobalja, bila je ustanoviti u kojoj su mjeri stoljetni hrvatsko – romanski kontakti obogatili leksik samog Ražanca i susjednih sela: Radovina, Jovića, Rtine, Ljupča, Ljubačkih Stanova, Podvršja i Krneze. Budući da je područje kuhinje i kulinarstva već obuhvaćeno prethodnim (zapravo usporednim) istraživanjem, za dobivanje cjelokupne slike romanizama u Ražancu i oko njega bilo je potrebno proširiti ispitivanja i na druga područja, a u jednu od najvažnijih sfera ljudskog života svakako spadaju upravo odjeća, obuća i uporabni predmeti od tekstila. Razgovorom s kazivačima prikupljeno je sveukupno 60 romanizama od kojih se neki danas mogu čuti samo još iz usta najstarijih govornika, dok su drugi rezultat globalizacijskih procesa i društvenih vrijednosti vezanih za život i status novih generacija. Naravno, na ovaj način nikad nije moguće istražiti i popisati apsolutno sve romanizme. I ovdje, kao i kod kuhinjske i kulinarske terminologije, romanizmi ustupaju mjesto hrvatskim riječima, iako sporijim tempom jer je i u standardu rječnik vezan za ovo područje bogat romanizmima uslijed utjecaja koji Italija i danas ima u modnoj industriji.

Prikupljanje građe za ovaj rad trajalo je između 2008. i 2012. godine u sklopu jednog većeg istraživanja koje se bavi cjelokupnim korpusom romanizama u govoru Ražanca i okolnih mjesta. Ispitivanja su obavljena *in situ*, na temelju spontanih razgovora s kazivačima, ali i uz pomoć pojmovnika iz preporučene literature, s obzirom na to da rječnik ražanačkoga govora još uvijek nije objavljen. Također, rad na ovoj tematici zahtijeva i obogaćivanje vlastitih nejezičnih spoznaja, te je stoga jedan dio istraživanja obavljen i u Etnološkom odjelu Narodnog muzeja u Zadru. Budući da su se drugi autori koji se bave romanskim elementima na našoj obali uglavnom odlučivali za proučavanje romanizama iz drugih područja ljudskog života (kuhinje, kulinarstva, graditeljstva, namještaja, itd.), u ovom je slučaju bilo moguće tek usporediti rezultate dobivene u Ražancu s onima zabilježenima u rječnicima drugih govora zadarske regije.

Dobiveni rezultati važni su stoga što je romanski utjecaj na područje tekstila, obuču i odjeću u ražanačkom govoru sada prvi put zabilježen, te obrađen etimološki i leksikološki. Ražanačkim govorom uopće dosad su se, osim autorice ovog rada, bavila samo dvojica autora: Josip Lisac, koji ga je uspoređivao s govorom Tkona na otoku Pašmanu, i Josip Miletić, koji je analizirao njegove fonološke i morfološke osnove. No za posuđivanje na bilo kojoj jezičnoj razini (leksičkoj, fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj) u ražanačkom govoru zanimanje je, barem prema onome što svjedoče aktualne spoznaje, uz autoricu ovog rada, pokazao tek Vojmir Vinja u sklopu rada na svojoj *Jadranskoj fauni*. Osim toga, dobiveni rezultati svjedoče o naslijeđu iz prošlih vremena, ali i o promjenama kao posljedici jezične dinamike na ovom prostoru, te su na sinkronijskoj razini koristan izvor za moguće dijakronijsko proučavanje ražanačke leksičke slike u kojoj je jezično posuđivanje odigralo značajnu ulogu.

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Provedeno istraživanje rezultiralo je materijom od preko 100 prikupljenih leksičkih jedinica vezanih za istraživano područje, no nije u svim slučajevima riječ o romanizmima. Romanizmima se pritom smatraju one jedinice čija je *etimologia proxima* talijanskog, mletačkog ili julijskog porijekla i koje su kao takve ušle u govor ražanačkog kraja. Također, ti su romanizmi obrađeni isključivo s lingvističkog stajališta, ne ulazeći u područje etnologije i kulturne antropologije koje se najčešće bave istraživanjima ove tematike. Dobiveni rezultati potom su uspoređeni s romanizmima u rječnicima drugih govora zadarske regije (kolanjskog, paškog, povljanskog, rivanjskog, iškog, saljskog, kukljičkog, vrgadinskog i govora otoka Murtera).

bjankàrija f. – bijelo rublje, najčešće posteljina; mlet. *biancaria* – „ogni sorta di pannolino di color bianco“ (DDV, 78); d.mlet. *biancaria* – „biancheria“ (VD, 25). Riječ je u ražanački došla iz mletačkog: izvedenica od pridjeva *bianco* koji je u talijanski i njegove dijalekte ušao iz germ. *blank* – „svijetleće bijelo“ (DLI, 227 – 228; JE, I, 56). Usp.: paš. *bjankarĭja* (PAG, 125); salj. *bjankarĭja* (SALI, 36); kuk. *bjankarĭja* (KUK, 23).

blůza f. – ženska košulja; d.mlet. *blůsa* – „camicetta da donna“ (VD, 27); jul. *blůla* – „camicetta“ (VG, 97). Riječ je u talijanski i njegove govore došla iz franc. *blouse* (DLI, 244). Usp.: paš. *blůža* (PAG, 126); pov. *bljůzã* (POV, 39); riv. *blůza* (RIV, 53); iš. *bljůza* (IŽ, 25); kuk. *blůzã* (KUK, 24).

bonogrãcija f. – držač zastora; karniša; mlet. *bonagrazia* – „quell’asse corniciata, a cui per mezzo di campanello sta pendente la cortina d’una finestra“ (DDV, 90); d. mlet. *bonagrãzia* – „portatende della finestra“ (VD, 29); jul. *bonagrãsia* – „palchetto da tende, asta o bastone da tende, telaio da tende“ (VG, 103). Riječ je o posuđenici iz mletačkog: složenica od pridjeva *buona*, ženskog roda od *buono* < lat. *bonus* – „dobar, vrstan“ i imenice *grazia* < lat. *gratia*, izvedenice od pridjeva *gratus* – „ugodan, prijazan“ (DLI, 278; 279; 887; LHR, 339; 1262). Usp.: pov. *bonogrãcija* (POV, 43); riv. *bonogrãcija* (RIV, 55); iš. *bonigrãcija* (IŽ, 27); salj. *bonēgrãcije* (SALI, 40); murt. *bonagrãcija* (MURT, 56).

bõtũn m. – gumb; dugme; puce; mlet. *botũn* – „bottone“ (DDV, 95); jul. *boton* – „bottone“ (VG, 109). Riječ je k nama došla iz mletačkog, a francuskog je porijekla: fr. *bouton* (izvedenica iz gl. *bouter* – „izbiti“), što je u početku značilo „pupoljak“, a s vremenom je poprimilo današnje značenje (DLI, 258; JE, I, 63). Usp.: kol. *botũn* (KOL, 55); paš. *botũn* (PAG, 129); pov. *botũn* (POV, 44); riv. *botũn* (RIV, 56); iš. *botũn* (IŽ, 27); salj. *botũn* (SALI, 41); kuk. *botũn* (KUK, 26); vrg. *botũn* (VRG, 27); murt. *botũn* (MURT, 56).

bũštĩna f. – pulover; džemper; mlet. *bustina* – „vestito con che le donne cuoprano il petto nella lunghezza del busto“ (DDV, 110); jul. *bustina* – „fascetta“ (VG, 135). Riječ je o

mletačkoj posuđenici: Skok navodi kako osnovna riječ *bust* (koja je ovdje u ženskom rodu i deminutivnom obliku) dolazi od lat. part. perf. *combustus*, od glagola *comburare* – „spaliti lik preminuloga na grobu“, otpadanjem prefiksa *com-*. Devoto i Oli na nejasan način povezuju spaljivanje mrtvih tijela s njihovim prsima i prslucima, moguće u metonimijskom smislu: *grudi* = *tijelo* (ERHSJ, I, 244; DLI, 282). Usp.: paš. *buština* (PAG, 135); iš. *buština* (IŽ, 36)¹⁰; salj. *buština* (SALI, 47); kuk. *buština* (KUK, 33); vrg. *buština* (VRG, 32); murt. *buštín* (MURT, 65).

cârza¹¹ *f.* – vrsta ženskog ogrtača ili gornje haljine; jul. *sarza* – „sargia. Panno dipinto, usato per cortinaggi. Panno colorato che avrà servito pure per coprire letti, tavoli ed altro ed anche per confezionare vestiario“ (VG, 935). O ovoj riječi Milovan Gavazzi kaže: „Ovamo pripada i na sjeverozapadu poznata *carza*, vrsta ženske gornje haljine, prvotno nazvana prema imenu tkanine *carza*, nastalom od imena za laganu vunenu tkaninu... koji je u prošlosti bio upotrebljavan na romanskom zapadu“.¹² Posuđenica iz sjevernotalijanskih govora u koje je ušla iz stfranc. *sarge* < lat. *sarica*, prema Devotu i Oliju, izvedenice od *seric(e)us* – „svilen“, što je, pak, izvedenica iz *Seres*, imena nekog naroda iz istočne Kine odakle se svila, kao gotov proizvod, izvozila u Europu (DLI, 1734; JE, I, 95; LHR, 2910).¹³ Usp.: vrg. *cârza* (VRG, 33); murt. *cârza* (MURT, 66).¹⁴

cèrâda *f.* – kišni ogrtač; kabanica; tal. *incerata* – „completo impermeabile indossato spec. dai marinai a bordo per ripararsi dal mal tempo o dalle ondate del mare grosso“ (DLI, 369). Riječ je o ženskom rodu pridjeva *incerato*, part. perf. glagola *incerare* – „impregnare o spalmare di cera o altra sostanza di solito per il conferimento di caratteristiche funzionali (per es. impermeabilità)“. Riječ je o izvedenici od *cera* < lat. *cera* – „vosak“, s prefiksom *in-* koji je u ražanačkom govoru aferezom otpao (DLI, 369; LHR, 438). Riječ je o tomu da se platno oblagalo voskom kako ne bi propuštalo kišu.¹⁵ Usp.: kol. *incerâda* (KOL, 151 – 152); paš. *incerâda* (PAG, 184); pov. *cerâda* (POV, 59); riv. (*in*)*cerâda* (RIV, 66; 111); iš. *cerâda* (IŽ, 39); salj. *cerâda* (SALI, 50); kuk. *carâda* (KUK, 35); vrg. *cerâda* (VRG, 33); murt. *cerâda* (MURT, 66).

dolcèvita / dolcèvîta¹⁶ *f.* – majica ili džemper s visokim ovratnikom; tal. *dolcevita* – „nel linguaggio della moda, il maglione a collo alto, chiuso e aderente“ (DLI, 635). Devoto i Oli navode kako je džemper prozvan tako prema filmu „La dolce vita“ Federica Fellinija iz 1959. u kojemu je više različitih likova nosilo ovaj model džempera. Sama riječ je složene

¹⁰ Martinović navodi kako je *buština* vrsta ženskog prsluka i dio iške nošnje.

¹¹ Zabilježeno u Radovinu, Jovićima, Ražancu i Rtini.

¹² Gavazzi (1978: 172).

¹³ Vinja, međutim, napominje kako je oblik *sarica* potvrđen mnogo ranije nego *sericus*, pa se, prema tomu, ne bi moglo raditi o izvedenici.

¹⁴ Jurišić i Juraga navode kako je *cârza* suknja od grube vune.

¹⁵ Marević navodi i postojanje oblika *inceratus* – „obložen voskom“ (LHR, 1450).

¹⁶ Zabilježeno u Rtini i Ljupču.

nica dviju tal. riječi: *dolce* – „uno dei quattro sapori fondamentali“ < lat. *dulcis* – „sladak“ + *vita* – „ciclo di durata“ < lat. *vita*, izvedenica od *vivus* – „živ, prirodan, trajan“ (DLI, 635; 2165 – 2166; LHR, 795; 3515).

dòta *f.* – miraz s kojim je djevojka ulazila u brak; d.mlet. *dòta* – „dote“ (VD, 75); jul. *dota* – „dote“ (VG, 329). Riječ je u ražanački došla iz sjevernotalijanskih govora, a Skok porijeklo riječi nalazi u lat. *dos, dotis* koja dijeli korijen s glagolom *do, dare* – „dati, darovati“. Devoto i Oli navode kako je riječ o arhaičnoj i regionalnoj varijanti tal. riječi *dote* (ERHSJ, I, 428; DLI, 643; LHR, 676). Usp.: kol. *dòta* (KOL, 99); paš. *dòta* (PAG, 153); pov. *dòta* (POV, 92); riv. *dòta* (RIV, 83); iš. *dòta* (IŽ, 68); salj. *dòta* (SALI, 73); kuk. *dòta* (KUK, 55); vrg. *dòta* (VRG, 49); murt. *dòta* (MURT, 78).

dilet / dilètin *m.* – prsluk; lajbek; mlet. *gilè* – „sottoveste tonda...così detta perchè cuopre solamente la pancia“ (DDV, 306); d. mlet. *gilè o giletin* – „panciotto“ (VD, 89); jul. *gilè* – „gilè, panciotto (meno usati voce e cosa)“ (VG, 435). Riječ je u ove govore ušla iz franc. *gilè* < španj. *calecho*, arapskog porijekla (DLI, 855). Usp.: kol. *đilèt* (KOL, 108); paš. *đilèt* (PAG, 158); pov. *đilèt* (POV, 99); riv. *đilèt* (RIV, 87); salj. *đilèt* (SALI, 77); vrg. *đilèt* (VRG, 53); murt. *đilèt* (MURT, 82).

f(l)ànel *m.* – mekani topli pamučni materijal, obično se koristi za pravljenje toplije odjeće ili posteljine; mlet. *fanèla* – „panno lano grossolano“ (DDV, 260); d.mlet. *fanèla* – „flanella“ (VD, 78); jul. *fanèla* – „flanella“ (VG, 355). Devoto i Oli navode kako je riječ došla iz franc. *flanelle*, dok Skok razdvaja oblike *flanel* i *fanel*: za prvi navodi kako je došao iz njem. *Flannel*, odnosno eng. *flannel* od kimričkog (velškog) pridjeva *gwlannen* koji je u prasrodstvu s lat. *lana* – „vuna“, dok za drugi nudi teoriju kako je nastao analogijom u rodu i sufiksu sa *gonella*, od tal. *flanella* (DLI, 781; ERHSJ, I, 521; LHR, 1709). Usp.: kol. *fanèla* (KOL, 111); paš. *fanèla* (PAG, 161); pov. *fanèla* (POV, 103); riv. *fanèla* (RIV, 90); iš. *fanèla* (IŽ, 78); salj. *fanèla* (SALI, 82); kuk. *fanèla* (KUK, 63).

fùdra *f.* – podstava s unutrašnje strane jakne; mlet. *fodra* – „fodera“ (DDV, 276); d. mlet. *fodra* – „fodera“ (VD, 82); jul. *fodra* – „fodera“ (VG, 386). Skok navodi kako je riječ došla iz mlet. *fodra*, izvedenice od glagola *foderare* koji je tamo došao iz langob. i franačkog *fōdr* – „futrola u kojoj se čuva mač“ (ERHSJ, I, 535; DLI, 786). Usp.: pov. *fùdra* (POV, 109); kuk. *fùdra* (KUK, 69); vrg. *fùdra* (VRG, 57); murt. *fùdra* (MURT, 88).

gùc *m.* – debeli pleteni džemper; mlet. *guchia* – „dicesi comunemente per maglia, lavoro fatto cogli aghi da agucchiare“ (DDV, 320); d.mlet. *gùcia* – „ago corto da calza“ (VD, 92); jul. *gùcia* – „ago da calza (se corto), ferro da calza (se lungo). Far la gùcia – „far la maglia“ (VG, 464). Skok navodi kako je riječ došla iz mlet. *guchia*, izvedenice od gl. *agucchiare*, a u mlet. od lat. *acucula*, dem. od *acus* – „igla“ (ERHSJ, I, 629; LHR, 80).¹⁷ Usp.:

¹⁷ Kolanjski rječnik navodi oblik *gùc* u značenju „vunena potkošulja“.

paš. *gũća* (PAG, 178); pov. *gũća* (POV, 121); riv. *gũća* (RIV, 105); iš. *gũća* (IŽ, 100); salj. *gũća* (SALI, 102); kuk. *gũća* (KUK, 82); vrg. *gũća* (VRG, 65); murt. *gũća* (MURT, 96).¹⁸

jàketa *f.* – jakna; mlet. *giacheta* – „giacchetta“ (DDV, 304); d.mlet. *giachèta* – „giacca“ (VD, 89); jul. *giacheta* – „giacchetta“ (VG, 432). Posuđenica iz mletačkog: riječ je o dem. (-*eta*) od *giaca* koja je u ove govore ušla iz franc. *jacque*, moguće izvedenice od *Jacques* u značenju „Jakov“ ili „seljak“, budući da su stanovnici sela nosili takvu odjeću (DLI, 851). Usp.: kol. *jakèta* (KOL, 161); paš. *jakèta* (PAG, 190); pov. *jakèta* (POV, 137); riv. *jakèta* (RIV, 117); iš. *jakèta* (IŽ, 119); salj. *jakèta* (SALI, 117); kuk. *jakèta* (KUK, 101); vrg. *jakèta* (VRG, 79); murt. *jakèta* (MURT, 118).

kàlcete *f. pl.* – čarape; mlet. *calza* – „vestimento della gamba“ (DDV, 120); d. mlet. *calzèta* – Miotto umjesto značenja nudi opis običaja vješanja čarape iznad kamina u noći Sv. Lucije; jul. *calzet* – „calzino, calzetta“ (VG, 150). Posuđenica iz mletačkog u koji je ušla iz kslat. *calcea* (potvrđeno u IX. stoljeću), ženskog roda od *calceus* – „cipela, polučizma“ < *calcis* < *calx* – „peta“ (DLI, 299; VIC, 932; LHR, 369; 377). Usp.: kol. *kalcèta* (KOL, 171); paš. *kalcèta* (PAG, 196); pov. *kalcèta* (POV, 143); vrg. *kalcèta* (VRG, 84); murt. *kalcèta* (MURT, 123).

kanòtjera / kanotjèra¹⁹ *f.* – muška potkošulja; jul. *canotiera* – „maglietta senza maniche e scollata“ (VG, 161); tal. *canottiera* – „maglietta leggera di lana o di cotone, molto scollata e senza maniche, simile alla maglietta usata dai canottieri“ (DLI, 313). Riječ je o ženskom rodu od *canottiere* < franc. *canotier*, izvedenice od *canot* – „čamac, lađica“, budući da su ih nosili uglavnom ribari ili ljudi koji su lađama obavljali usluge prijevoza (DLI, 313; VIC, 146).

kapèlìn *m.* – maleni ženski šešir; mlet. *capelìn* – „piccolo cappello“ (DDV, 133); jul. *capelìn* – „cappellino (più specialm. da donna)“ (VG, 165). Riječ je došla iz nekog od sjevernotalijanskih govora: dem. (-*in*) od *capelo* < kslat. dem. na -*ellus* od *cappa* (ERHSJ, II, 41). Devoto i Oli tvrde slično: dem. (-*in*) od *capelo* < kslat. *cappellus*, dem. od *capa* – „ogrtač s kukuljicom; plašt“ (DLI, 324; VIC, 151; 389). Usp.: kol. *kapelìn* (KOL, 175 – 176); paš. *kapelìn* (PAG, 199); pov. *kapelìn* (POV, 147); riv. *kapelìn* (RIV, 126); iš. *kapelìn* (IŽ, 131); salj. *kapelìn* (SALI, 128); kuk. *kapelìn* (KUK, 111); vrg. *kapelìn* (VRG, 86); murt. *kapelìn* (MURT, 126).

kàpūt / kàput *m.* – dugačka debela zimska jakna; mlet. *capoto* – „specie de ferraiuolo o veste soppannata e grossolana ad uso de' marinari, de' soldati, de' pescatori, etc.“ (DDV, 135); jul. *capoto* – „cappotto, mantello, paltò, paletò (cappotto sarebbe proprio una cappa pesante, un pastrano da soldati, marinai con cappuccio e senza)“ (VG, 169). Riječ je došla iz

¹⁸ U ovom značenju zabilježena i u paškom rječniku („vunena maja“).

¹⁹ Zabilježeno u Rtini.

ovih govora: izvedenica od *capa* – „mantello femminile che si chiude anteriormente per lo più con bottoni“ koja slijedi kslat. oblik *capa* (potvrđen u VI. stoljeću) – „vrsta kape“ (DLI, 323; 324). Usp.: kol. kapòt (KOL, 175 - 176); paš. kapòt (PAG, 199); pov. kapòt (POV, 147); riv. kapòt (RIV, 126); iš. kapòt (IŽ, 132); salj. kapòt (SALI, 128); kuk. kapòt (KUK, 111); vrg. kapòt (VRG, 86); murt. kapòt (MURT, 127).

kāšūn *m.* – velika kutija u koju se spremala odjeća; mlet. *cassòn* – „cassa grande“ (DDV, 146); jul. *casson* – „cassone“ (VG, 186). Riječ je došla iz mletačkog: aug (-on) od *cassa* < lat. *capsa* – „kutija“ (DLI, 345 – 346; LHR, 396; REW, 129). Usp.: kol. *kašūn* (KOL, 179); paš. *kašūn* (PAG, 202); pov. *kašūn* (POV, 149); riv. *kašūn* (RIV, 129); iš. *kašūn* (IŽ, 134); salj. *kašūn* (SALI, 131 – 132); kuk. *kašūn* (KUK, 114); vrg. *kašūn* (VRG, 87).

kòlet *m.* – ovratnik; mlet. *colèto* – „pezzuolo di pannolino finissimo, che si portava al collo delle persone civili“ (DDV, 179); d.mlet. *colèto* – „colletto della camicia“ (VD, 55); jul. *colet (-eto)* – „colletto“ (VG, 230). Posuđenica iz ovih govora: riječ je o dem. (-eto) od *collo* < lat. *collum* – „vrat, šija“ (DLI, 427; LHR, 508). Usp.: paš. *kolèt* (PAG, 207); pov. *kolèt* (POV, 155); riv. *kolèt* (RIV, 135); iš. *kolèt* (IŽ, 144); salj. *kolèt* (SALI, 138); kuk. *kolèt* (KUK, 120); murt. *kolèt* (MURT, 134).

kòltrīna *f.* – zastor; zavjesa; mlet. *coltrina* – „cortina o bandinella, specie di tenda che si pone alle finestre ed alle porte delle stanze“ (DDV, 182); d.mlet. *coltrina* – „tenda, coltrinnaggio“ (VD, 56); jul. *coltrina* – „tenda“ (VG, 233). Skok navodi kako je riječ o dem. (-ina) od tal. *coltre / coltra*, a krajnju etimologiju nalazi u lat. *culcit(r)a* – „vreća napunjena vunom ili perjem za krevete“, s umetnutim *r* poslije *t* i povlači analogiju sa *Spalatro* i *scheletro* (ERHSJ, II, 129; DLI, 433; LHR, 646). Usp.: kol. *koltrīna* (KOL, 189); paš. *koltrīna* (PAG, 208); pov. *koltrīna* (POV, 155); riv. *koltrīne* (RIV, 135); iš. *koltrīna* (IŽ, 145); kuk. *koltrīna* (KUK, 121).

kòmeš *m.* – ženska potkošulja; mlet. *comesso* – „piccolo farsetto che portasi sotto al giustamore o simili, e sopra o anche sotto la camicia per difendersi dal freddo“ (DDV, 183); jul. *comes / comesso* – „corpetto da donna“ (VG, 235). Vinja ovdje odbija Skokovu (ERHSJ, II, 27) etimologiju *kamiž* (< lat. *camisia*), te navodi kako je riječ o čistom venecijanizmu čije ishodište treba tražiti u gl. *cometer* – „spojiti“ < lat. *committere* = *com-* (< *cum-* - „sa“) + *mittere* – „poslati“ (JE, II, 94; VIC, 198; LHR, 1936 - 1937). Usp.: kol. *koměš* (KOL, 189); paš. *koměš* (PAG, 208); pov. *koměš* (POV, 156); salj. *koměš* (SALI, 139);²⁰ vrg. *koměš* (VRG, 92); murt. *koměš* (MURT, 134).

komòda *f.* – ormarić s ladicama u kojima se drži donje rublje; mlet. *comoda* – „cassetta, che dicesi anche cesso“ (DDV, 183); jul. *còmoda* – „seggetta“ (VG, 236). Skok za ovu riječ u svim varijantama i značenjima navodi kako je njezino ishodište u učenoj riječi

²⁰ Piasevoli navodi kako je *koměš* u saljskom govoru „ženski prslučić“.

od kllat. pridjeva *commodus* nastalog od sintagme *cum modo* – „ono što je po mjeri, potrebi, zgodi“ (ERHSJ, II, 134; LHR, 1948). Usp.: kol. *komō* (KOL, 190); paš. *komō* (PAG, 208); pov. *komō* (POV, 156 – 157); riv. *komūō* (RIV, 136); iš. *komō* (IŽ, 146); salj. *komō* (SALI, 140); kuk. *kōmo* (KUK, 121); vrg. *komō* (VRG, 92); murt. *komō* (MURT, 135).

kòmplet *m.* – žensko ili dječje odijelo, sastavljeno od gornjeg i donjeg dijela; tal. *completo* – „abito le cui parti risultino confezionate in accordo e secondo un unico modello“. Riječ je u tal. (> ražanački) došla iz lat. *completus*, part. perf. od *complere* – „popuniti, ispuniti“ (DLI, 444; LHR, 535).

kòram *m.* – vrsta kože od koje se izrađuju potplati na cipelama; d. mlet. *coràme* – „cuoio“ (VD, 58); jul. *corame* – „cuoio“ (VG, 259). Riječ se nastavlja na vlat. *coramen*, zbirnu imenicu od *corium* – „koža“ (DLI, 494; VIC, 249; LHR, 619). Usp.: kol. *korām* (KOL, 192); paš. *korām* (PAG, 210); pov. *korām* (POV, 158); riv. *korām* (RIV, 138); iš. *korām* (IŽ, 148); salj. *korām* (SALI, 142); kuk. *korām* (KUK, 124); vrg. *korām* (VRG, 94); murt. *korām* (MURT, 137).

kõtula *f.* – suknja; mlet. *cõtola* – „una sorta di veste antica ed agiata da donna, che ricopriva tutta la persona ed affiabbavasi al davanti ed alle braccia con ucchielli“ (DDV, 205); d. mlet. *cõtola* – „gonna“ (VD, 59); jul. *cõtula* – „gonnella“ (VG, 259). Skok i Vinja navode kako je riječ o posuđenici iz mletačkog čije je ishodište u franačkom *kotta* (ERHSJ, II, 168; JE, II, 103 – 105). Usp.: kol. *kõtul* (KOL, 195); paš. *kõtula* (PAG, 212); pov. *kõtula* (POV, 161); riv. *kõtula* (RIV, 140); iš. *kõtul* (IŽ, 150); salj. *kõtul* (SALI, 144); kuk. *kõtula* (KUK, 125 – 126); vrg. *kõtula* (VRG, 96); murt. *kõtula* (MURT, 138).

kùšm *m.* – jastuk; uzglavnica; d.mlet. *cusin* – „guancia“ (VD, 62); tal. *cuscino* – „involucro di tessuto, riempito di lana, cotone, crine, gommapiuma o altro, per appoggiarvi il corpo dormendo, oppure la schiena stando sdraiati o per sedere più comodamente“ (DLI, 538). Riječ se nastavlja na srlat. *coxinum*, izvedenicu od *coxa* – „stegno, butina, bedro“, u prvotnom značenju: „jastučić za sjedenje“ (DLI, 538; VIC, 237). Usp.: kol. *kušm* (KOL, 209); paš. *kušm* (PAG, 219); pov. *kušm* (POV, 170); riv. *kušm* (RIV, 148); iš. *kušm* (IŽ, 164); salj. *kušm* (SALI, 155); kuk. *kušm* (KUK, 135); vrg. *kušm* (VRG, 102); murt. *kušm* (MURT, 145).

lāncūn *m.* – plahta; d.mlet. *lenziòl* – „lenzuolo“ (VD, 106); jul. *lansol* / *lanziol* / *lanzion* / *lanzul* – „lenzuolo“ (VG, 525). Skok misli kako je riječ o dalm. leksičkom ostatku koji se nastavlja na lat. *lintheolum*, dem. od *lintheum*, što je srednji rod od pridjeva *lintheus* – „lanen; platnen“ (DLI, 1079; LHR, 1780; ERHSJ, II, 304). Usp.: kol. *lancūn* (KOL, 214); paš. *lancūn* (PAG, 222); pov. *lancūn* (POV, 174); riv. *lancūn* (RIV, 151); iš. *lancūn* (IŽ, 168); salj. *lancūn* (SALI, 159); kuk. *lancūn* (KUK, 138); vrg. *lancūn* (VRG, 104); murt. *lancūn* (MURT, 147).

lăștika *f.* – elastična vrpca protkana gumenim nitima; lastika; mlet. *elástico* – „che ha forza di molla“ (DDV, 251); d.mlet. *lástico* – „elastico“ (VD, 105); jul. *lástico* – „elastico“ (VG, 528). Riječ se nastavlja na lat. oblik *elastica* – „pogonska snaga“, potvrđen u XVI. stoljeću, od grč. *elastikós* – „pokretač“ (DLI, 664; VIC, 28).²¹ Usp.: kol. *lăștig* (KOL, 215); paš. *lăștik* (PAG, 223 – 224); pov. *lăștik* (POV, 175); riv. *lăștrik* (RIV, 152); iš. *lăștrik* (IŽ, 169 – 170); salj. *lăștik* (SALI, 160); kuk. *lăștrig* (KUK, 139); vrg. *lăștik* (VRG, 105); murt. *lăștik* (MURT, 148).

mădrac *m.* – prošiveni kolski jastuk; strunjača; tal. *materasso* – „involucro opportunamente imbotito (in alcuni casi impermeabile o riempito d’aria o d’acqua) la cui sagoma e consistenza offrono un conveniente appoggio a corpo in posizione di riposo“. Posuđenica iz talijanskog u koji je ušla iz arapskog: ar. *matrah* – „jastuk“ (DLI, 1164).

măja *f.* – tanko pokrivalo za gornji dio tijela; majica; d. mlet. *màia* – „maglia di lana“ (VD, 111); jul. *maia* – „maglia“ (VG, 570). Posuđenica iz mletačkog u koji je ušla iz prov. *malha* što dolazi iz lat. *macula* – „mrlja“ (DLI, 1127; LHR, 1836). Usp.: pov. *măja* (POV, 187); riv. *măja* (RIV, 163); iš. *măja* (IŽ, 185); vrg. *măja* (VRG, 113).

mântil *m.* – ogrtač koji štiti od kiše i vjetra; tal. *mantello* – „sopraveste di notevole lunghezza e ampiezza, senza maniche, spesso con cappuccio che si porta appoggiata sulle spalle e fermata al collo; nella forma più ampia consta di un intero cerchio di panno con foro centrale per il capo e apertura lungo un raggio“ (DLI, 1148). Riječ je o posuđenici iz talijanskog, a Skok krajnju etimologiju pronalazi u lat. dem. *mantellus*, dok Devoto i Oli navode kako krajnji oblik glasi *mantellum* – „ogrtač, kabanica“, nejasnog porijekla (ERHSJ, II, 372; DLI, 1148; LHR, 1868). Usp.: murt. *mânte* (MURT, 159).

mezòkălce *f. pl.* – dokoljenice; riječ je o složenici prema mlet. *mezo* – „mezzo“ (DDV, 415); d.mlet. *mèzo* – „metà“ (VD, 121); jul. *mezo* – „mezzo“ (VG, 627) < lat. *medius* – „koji se nalazi u sredini“ (DLI, 1196; JE, II, 192; LHR, 1885) + *calze*.²² Usp.: salj. *mezòkălce* (SALI, 183).

mudănte *pl. tantum* – dio intimnog rublja; gaćice; mlet. *mudande* – „specie di calzoni per lo più di tela di lino, che si portano sotto i calzoni per mutarli quando sono lordi“ (DDV, 431); d.mlet. *mudănde* – „mutande“ (VD, 128); jul. *mudande* – „mutande“ (VG, 657). Riječ je nastala iz lat. sintagme *vestes mutande* (odjeća koja se presvlači) otpadanjem prvog dijela, od množine ženskog roda gerundija od gl. *mutare* – „promijeniti, mijenjati“ (DLI, 1254; LHR, 1993), s metatezom *t – d > d – t*. Usp.: kol. *mudănde* (KOL, 255); paš. *mudănde* / *budănde* (PAG, 245); pov. *mudănte* (POV, 204); iš. *mudănte* (IŽ, 204); salj. *mudănte* (SALI, 193); kuk. *mudănte* (KUK, 166); vrg. *mudănte* (VRG, 124); murt. *mudănte* (MURT, 169).

²¹ Marević navodi oblik *elasticus* u značenju „rastezljiv“ (LHR, 835).

²² Vidi: *kălce*.

müštra *f.* – uzorak (tkanine, pletiva ili veza); mlet. *mostra* – „esempio“ (DDV, 429); jul. *mostra* – „mostra“ (VG, 654). Riječ je o poimeničenom glagolu *mostrare* < lat. *monstrare* – „pokazati“, izvedenici od *monstrum* – „prikaza, čudo neviđeno“ (DLI, 1242; LHR, 1959). Usp.: kol. *müštra* (KOL, 260); paš. *müštra* (PAG, 248); pov. *müštra* (POV, 207); riv. *müštra* (RIV, 181); iš. *müštra* (IŽ, 207); salj. *müštra* (SALI, 196); kuk. *müštra* (KUK, 169); vrg. *müštra* (VRG, 125); murt. *müštra* (MURT, 171).

òrmār *m.* – dio namještaja u kojemu se drži odjeća; d.mlet. *armèr* – „armadio“ (VD, 12); jul. *armar* / *armer* – „armadio“ (VG, 37 – 38). Riječ je došla iz ovih govora u koje je ušla iz lat. *armarium* – „ormar“ (DLI, 132; LHR, 220). Usp.: kol. *armarùn* (KOL, 31); paš. *armerùn* (PAG, 114); pov. *armâr* (POV, 20); riv. *armerùn* (RIV, 42); salj. *armerùn* (SALI, 22); kuk. *armarùn* (KUK, 13); vrg. *armâr* (VRG, 19).

rebàtîn *m.* – metalna zakovica na odjeći ili obući; d.mlet. *rebatîn* – „1. chiodo dalla testa larga. 2. piccolo chiodo. 3. chiodo ribattuto sulla sua punta, dopo aver attraversato il legno o il cuoio“ (VD, 168). Vinja navodi kako je riječ o posuđenici iz mletačkog, odnosno poimeničenom mlet. gl. *rebater*, složenom od glagolskog prefiksa *re-* koji označava ponavljanje i gl. *bater* – „udariti“ < kslat. *battere* < kllat. *bat(i)uere* – „udarati, tući, boriti se, zavezati“ (JE, III, 116; DLI, 213; 1633; 1637; LHR, 314). Usp.: paš. *rebatîn* (PAG, 326); riv. *rebatîn* (RIV, 257); iš. *rebatîn* (IŽ, 338); kuk. *rebatîn* (KUK, 253); murt. *rebatîn* (MURT, 222).

redipet *m.* – dio ženskog intimnog rublja; grudnjak; tal. *reggipetto* – „fascia elastica con due coppe per sostenere e mettere in rilievo il seno femminile“ (DLI, 1614). Riječ je o složenici od dviju tal. riječi: *reggere* – „mantenere nella posizione o nell’assetto voluto“ < lat. *regere* – „upravljati, usmjeravati“ + *petto* – „la porzione del tronco umano che sta tra il collo e l’adome e costituisce la parte anteriore del torace“ < lat. *pectus* – „prsna, grudi“ (DLI, 1436; 1614; LHR, 2247; 2669) koja je kao takva ušla u ražanački govor. Usp.: paš. *redipèt* (PAG, 327); pov. *redipèt* (POV, 316); riv. *redipèt* (RIV, 257); salj. *redipèt* (SALI, 307); kuk. *redipèt* (KUK, 254); murt. *redipèt* (MURT, 222).

ròba *f.* – odjeća; mlet. *roba* – „nome generalissimo che comprende beni mobili, immobili, merci, viveri, etc.“ (DDV, 579 – 580); jul. *roba* – „roba (di significato larghissimo con cui si può indicare ogni cosa materiale)“ (VG, 890). Skok navodi kako je riječ o tal. posuđenici *roba* koja je tamo ušla iz germ. *rauba*, koje se nastavlja na arhaizam *rrobe* u značenju „odijelo“ (ERHSJ, III, 151). Usp.: kol. *ròba* (KOL, 435); paš. *ròba* (PAG, 330); riv. *ròba* (RIV, 260); iš. *ròba* (IŽ, 343); kuk. *ròba* (KUK, 257); vrg. *ròba* (VRG, 182); murt. *ròba* (MURT, 225).

sàndale / sandále *f. pl.* – ljetna obuća; tal. *sandalo* – „calzatura bassa per uomo o donna, costituita da una suola legata al piede per mezzo di strisce di cuoio variamente disposte“. Riječ je došla iz talijanskog gdje je ušla iz grčkog *sandalon* (DLI, 1728).

šigùreca *f.* – igla posebnog oblika za zapinjanje; ziherica; prema mlet. *segurezza* – „voce ant. *sigurezza*“ (DDV, 612). Skok navodi kako je ovdje riječ o toskanskom talijanizmu *sicuro* koji se nastavlja na kllat. *sicurus* = prefiks *se-* – „od-, raz-“ + *cura* – „briga“, te potvrđuje kako je oblik sa zamjenom *c > g* mletačka posuđenica, s tal. suf. *-ezza* (ERHSJ, III, 233; LHR, 656; 2866) i prijelazom *s > š*. Riječ je o tomu da se njome od otvaranja osigurava prerez na odjeći. Usp.: salj. *sigurāča* (SALI, 321).

škafetìn *m.* – ladica za držanje rublja; d.mlet. *scafetìn* – „cassettino“ (VD, 179); jul. *scafetìn* – „cassetin“ (VG, 953). Posuđenica iz mletačkog: riječ dolazi od lat. *scaphus* – „udubljenje“ u koji je ušla iz grčkog u značenju „iskopati“. Ovdje je riječ o dvostrukom mlet. dem. *-etto* (< vlat. *-ittus*) i *-in* (ERHSJ, III, 254; LHR, 2841; REW, 576 - 577) s prijelazom *s > š* u ražanačkom govoru. Usp.: kol. *škafetìn* (KOL, 498); paš. *škafetìn* (PAG, 344); pov. *škafetìn* (POV, 355); riv. *škafetìn* (RIV, 291); iš. *škafetìn* (IŽ, 394); salj. *škafetìn* (SALI, 354); kuk. *škafetìn* (KUK, 290); murt. *škafetìn* (MURT, 249).

škrìnja *f.* – velika kutija koja se otvarala odozgo i u kojoj se držalo finije rublje; mlet. *scrigno* – „cassa fatta in varie forme, tutta ferrata, in cui si conservano danari ed altre cose preziose“ (DDV, 635); jul. *scrigno* – „cassettone“ (VG, 986). Skok, Devoto i Oli se slažu oko krajnje etimologije: lat. *scrinium* – „kutija, kovčežić“. Skok pritom navodi da naš ženski rod dugujemo lat. množini srednjeg roda na *-a* i naš oblik pripisuje dalm. posredstvu (ERHSJ, III, 269 - 270; DLI, 1787; LHR, 2859). Usp.: kol. *škrìnja* (KOL, 504); pov. *škrìnja* (POV, 358); salj. *škrìnja* (SALI, 358); murt. *škrìnja* (MURT, 252).

šotāna *f.* – podsuknja; mlet. *sotāna* – „veste che portano le donne dalla cintola in giù, e sotto altra gonnella o sotto l'abito“ (DDV, 678). Riječ je došla iz mletačkog u koji je ušla iz vlat. sintagme *subtana vestis* – „haljina koja ide ispod“ (DLI, 1885). Usp.: kol. *šotāna* (KOL, 507); vrg. *šotāna* (VRG, 209).

špālina *f.* – tanka naramenica; prema mlet. *spala* – „parte del busto dall'appiccatura del braccio al collo“ (DDV, 681); jul. *spalline* (de le camise da donna) (VG, 1061). Riječ je o dem. (*-ina*) izvedenici od *spalla* – „rame“ koja se nastavlja na lat. *spatula* – „rame“ (DLI, 1895; LHR, 2987). Usp.: riv. *špaline* (RIV, 296); kuk. *špalina* (KUK, 296).

špigete *f. pl.* – vezice na cipelama; mlet. *spighèta* – „piccola spiga“ (DDV, 690); d.mlet. *spigèta* – „laccio della scarpa“ (VD, 198); jul. *spigheta* – „laccetto da scarpe“ (VG, 1071). Posuđenica iz mletačkog: riječ je o dem. (*-eta*) od *spiga* < lat. *spica* / *spiga* – „izdanak, korijen“ (DLI, 1909; JE, III, 232 – 233; LHR, 2997). Usp.: kol. *špigèta* (KOL, 509); paš. *špigèta* (PAG, 358); pov. *špigèta* (POV, 362); riv. *špigèti* (RIV, 297); iš. *špigèt* (IŽ, 403); salj. *špigète* (SALI, 363); kuk. *špigèta* (KUK, 297); vrg. *špigèta* (VRG, 209); murt. *špigèt(a)* (MURT, 256).

štràca *f.* – stara krpa; dronjak; mlet. *strazza* – „cencio di pannolino o altra roba consumata o stracciata“ (DDV, 713); d.mlet. *stràza* – „straccio“ (VD, 201); jul. *straza* – „cencio, straccio“ (VG, 1104). Posuđenica iz ovih govora: izvedenica od gl. *strazzare* < vlat. *distractium*, izvedenice od *distrahere* (DLI, 1946). Vinja nudi nešto drugačije tumačenje: po njemu, mletački se oblik nastavlja na vlat. *extractare*, izvedenicu od *tractus* što je part. perf. od *trahere* (JE, III, 236). Usp.: kol. *štrâca* (KOL, 513); paš. *štrâca* (PAG, 365); pov. *štrâca* (POV, 364); riv. *štrâca* (RIV, 300); iš. *štrâca* (IŽ, 406); salj. *štrâce* (SALI, 366); kuk. *štrâca* (KUK, 300); murt. *štrâca* (MURT, 258).

štrâmâc *m.* – madrac; strunjača; mlet. *stramazzo* – „materazzo“ (DDV, 710); d.mlet. *stramàzo* – „materasso“ (VD, 201); jul. *stramazo* – „materassa“ (VG, 1100). Skok navodi kako je riječ došla iz sttal. *stramazzo*, prema *strame* < lat. *stramen* – „stelja, slama, posteljni pokrivač“, a sufiks *-azzo* objašnjava križanjem te riječi s *materazzo* što potvrđuju Devoto i Oli (ERHSJ, III, 341; DLI, 1948; LHR, 3039). Usp.: kol. *štramâc* (KOL, 514); paš. *štramâc* (PAG, 366); pov. *štramâc* (POV, 365); riv. *štramâc* (RIV, 300); iš. *štramâc* (IŽ, 406); salj. *štramâc* (SALI, 366); kuk. *štramâc* (KUK, 300); vrg. *štramâc* (VRG, 210); murt. *štramâc* (MURT, 258).

šugâmân *m.* – ručnik; mlet. *sugamân* – „pezzo di pannolino lungo circa due braccia per uso di asciugarsi“ (DDV, 722); d.mlet. *sugamân* – „asciugamano“ (VD, 204); jul. *sugaman* – „asciugamano“ (VG, 1119). Riječ je o složenici od mlet. gl. *sugar* < kslat. *exsucare* – „cijediti“ (*ex-* - „iz-“ + *succus* – „sok“) + *man(o)* < lat. *manus* – „ruka“ (DLI, 143 – 144; 1146; LHR, 996; 1861; 3090). Usp.: kol. *šugamân* (KOL, 518); paš. *šugamân* (PAG, 371); pov. *šugamân* (POV, 367); riv. *šugamân* (RIV, 302); iš. *šugamâ* (IŽ, 410); salj. *šugamân* (SALI, 371); kuk. *šugamân* (KUK, 302); vrg. *šugamân* (VRG, 211); murt. *šugamân* (MURT, 260).

tâpêt *m.* – tepih; sag; d.mlet. *tapèò* / *tapèdo* – „tappetto“ (VD, 207); jul. *tapedo* – „tappetto“ (VG, 1137). Riječ je u ove govore ušla iz lat. *tap(p)etum* – „sag“ < grč. *tapes -etós*, iranskog porijekla (DLI, 1991; LHR, 3167). Usp.: kol. *tapêt* (KOL, 525); paš. *tapêj* (PAG, 379); iš. *tapêt* (IŽ, 417); salj. *tapêj* (SALI, 376); kuk. *tapêt* (KUK, 307); vrg. *tapêt* (VRG, 213); murt. *tapêt* (MURT, 264).

tâvaj(ic)a – stolnjak; d.mlet. *tavàia* – „tovaglia“ (VD, 208); jul. *tavaia* – „tovaglia“ (VG, 1142). Posuđenica iz mletačkog u koji je ušla iz franačkog *thwahlja* – „ručnik“. Skok navodi kako je riječ o lingvističkom svjedočanstvu karolinške kulture u Francuskoj i Italiji (ERHSJ, III, 447 – 448; JE, III, 259). Usp.: kol. *tavâja* (KOL, 527); paš. *tavâja* / *tavâjica* (PAG, 380); pov. *tavâja* (POV, 373); riv. *tavâja* (RIV, 307); iš. *tavâja* (IŽ, 419); salj. *tavâja* (SALI, 377); kuk. *tavâja* (KUK, 307); vrg. *tavâja* (VRG, 214); murt. *tavâja* (MURT, 265).

tavâjō *m.* – nadstolnjak; ubrus; mlet. *tovagiòl* – „tovagliuolo o salvietta“ (DDV, 760); d.mlet. *tavaiòl* – „tovagliuolo“ (VD, 208); jul. *tavagiol* – „tovagliuolo“ (VG, 1142). Etimologija

kao kod *tavaj(ica)*, s promjenom roda i dem suf. *-uolo* (DLI, 2051), te otpadanjem finalnog *-l* i produžavanjem vokala u ražanačkom govoru. Usp.: kol. *tavijôl* (KOL, 527); pov. *tavajô* (POV, 373); riv. *tavajuôl* (RIV, 307); iš. *tavajô* (IŽ, 419); salj. *tavajôl* (SALI, 377); kuk. *tavajô* (KUK, 307); vrg. *tavajô* (VRG, 214); murt. *tavāja* (MURT, 265).

tiraka *f.* – naramenica; bretela; mlet. *tiràca* – „striscio di cuoio o d’altro, con cui si sostengono i calzoni“ (DDV, 749); d.mlet. *tiràca* – „bretella“ (VD, 210); jul. *tiraca* – „bretella“ (VG, 1156). Riječ je došla iz ovih govora: izvedenica od gl. *tirare* – „vući“ < vlat. *tirare*, izvedenice od *tiro* – „novak, regrut“ (DLI, 2035; VIC, 748; LHR, 3236). Usp.: kol. *tiràka* (KOL, 532); paš. *tiràke* (PAG, 384); pov. *tiràka* (POV, 376); salj. *tiràke* (SALI, 382); murt. *teràka* / *tiràka* (MURT, 266 – 267).

tràvèrsa *f.* – pregača bilo koje vrste; mlet. *traversa* – „pezzo di pannolino o d’altra materia, che tengono dinanzi cinto le donne, e che si chiama anche grembo“ (DDV, 765); tr. *traversa* – „grembiule“ (VG, 1173); d.mlet. *travèrsa* – „grembiule“ (VD, 213). U sjevernotalijanske govore (> ražanački) je ušla kao poimeničeni lat. part. perf. *transversus*, nastao od prefiksa *trans-* – „preko“ i glagola *vertere* – „okretati, vrtjeti“ (ERHSJ, III, 494; LHR, 3269; 3450). Usp.: kol. *travèsa* (KOL, 535 - 536); paš. *travèrsa* (PAG, 388); pov. *travèsa* (POV, 379); riv. *travièsa* (RIV, 312); iš. *travèsa* (IŽ, 426); salj. *travèsa* (SALI, 385); kuk. *travèsa* (KUK, 315); vrg. *travèrsa* (VRG, II, 218); murt. *travèsa* (MURT, 269).

tùta *f.* – 1. dvodijelni sportski komplet, trenirka. 2. radni kombinezon; jul. *tuta* – „sopra-veste degli operai“ (VG, 1185); tal. *tuta* – „indumento, composto in genere di un camiciotto e pantaloni uniti di solito di tela usato da operai, meccanici, aviatori; anche il completo usato dagli atleti sopra la tenuta da gioco per mantenere costante la temperatura del corpo prima e dopo la gara“. Riječ je u tal. došla iz franc. *tout-de-memé* – „sve od istoga“, a tamo iz lat. pridjeva *totus* – „čitav, sav, cjelovit“ (DLI, 2095; LHR, 3255). Usp.: riv. *tùta* (RIV, 317);²³ iš. *tùta* (IŽ, 433); murt. *tùta* (MURT, 274).

vàcō *m.* – rubac; marama; jul. *fazol* – „fazzoletto“ (VG, 364); tal. *fazzoletto* – „ampio fazzoletto da mettere attorno al collo e sul capo“ (DLI, 750). Devoto i Oli navode kako je to bila vrsta šala ili pokrivala za glavu kakvo su nosile žene u Mlecima u XVI. stoljeću²⁴, a Boerio mu širi značenje: mlet. *fazzòl* – „manto di pannolino che cuopre quasi tutta o buona parte d’una persona“ (DDV, 258). Riječ je nastavak kslat. *faciolum*, dem. od *facies* – „lice, obraz“, grčkog porijekla (DLI, 750; ERHSJ, I, 501 – 502; LHR, 1023 - 1024). Usp.: kol. *facolič* (KOL, 110); paš. *facô* (PAG, 160); pov. *vacolič* (POV, 393); riv. *facuô* (RIV, 89); iš. *facô* (IŽ, 77); salj. *facôl* (SALI, 81);²⁵ kuk. *facô* / *facôl* (KUK, 62); vrg. *facô* (VRG, 54); murt. *facô* / *facôl* (MURT, 84).

²³ Samo u 2. značenju.

²⁴ Skok navodi kako je oblik *fazzuolo* potvrđen u Mlecima još 1270. godine.

²⁵ Kustić, Radulić, Martinović i Piasevoli razlikuju *facuô* / *facô* – „ženski rubac“, *facolët* – „rubac koji se nosi oko vrata“ i *facolič* – „džepni rupčić“.

valīža *f.* – putna torba; kufer; d.mlet. *valisa* – „valigia“ (VD, 216); jul. *valija* – „valigia“ (VG, 1199). Skok navodi kako je riječ u ove govore (> ražanački) došla iz srlat. *valisia*, no Devoto i Oli porijeklo riječi nalaze u arapskom: ar. *waliha* – „vreća za pšenicu“ (DLI, 2121; ERHSJ, III, 562). Usp.: kol. *valīža* (KOL, 564); paš. *valīža* (PAG, 400); pov. *valīža* (POV, 393); riv. *valīža* (RIV, 326); iš. *valīža* (IŽ, 447); salj. *valīža* (SALI, 399); kuk. *valīža* (KUK, 328); vrg. *valīža* (VRG, 228); murt. *valīža* (MURT, 280).

vêl *m.* – veo (dio ženske svadbene odjeće); mlet. *velo* – „tela finissima e rada, tessuta di seta cruda“ (DDV, 784); jul. *velo* – „velo“ (VG, 1209); tal. *velo* – „tessuto molto fine, leggero e trasparente usato spec. nell’abbigliamento femminile per coprire il volto, il capo, le spalle“ (DLI, 2134). Riječ je mogla doći i iz talijanskog i iz nekog od njegovih dijalekata: nastavak lat. *velum* – „pokrivač, zastor, platno“ (DLI, 2134; ERHSJ, III, 572; LHR, 3420). Usp.: kol. *vêl* (KOL, 567); paš. *vêl* (PAG, 401); pov. *vêlò* (POV, 395); riv. *viêl* (RIV, 328); iš. *velò* (IŽ, 450); salj. *vêl* (SALI, 402); kuk. *vêl* (KUK, 330); vrg. *velò* (VRG, 230).

vêšta *f.* – haljina; mlet. *vesta* – „gonnella nera di seta o di scotto“ (DDV, 788); d.mlet. *vèsta* – „veste“ (VD, 218); jul. *veste* – „abito femminile intero, veste è ciascuna delle parti del vestimento“ (VG, 1217). Riječ se nastavlja na lat. *vestis*, izvedenicu od gl. *vestire* – „odjenuti, obući“ (ERHSJ, III, 579; LHR, 3458). Usp.: kol. *vêšta* (KOL, 568); paš. *vêšta* (PAG, 403); pov. *vêšta* (POV, 395); riv. *vêšta* (RIV, 328); iš. *vêšta* (IŽ, 450); salj. *vêšta* (SALI, 403); kuk. *vêšta* (KUK, 331); murt. *vêšta* (MURT, 282).²⁶

vuštân *m.* – široka starinska suknja; mlet. *fustagno* – „specie di tela bambagina, mista col filo di lino o di canapa“ (DDV, 292 – 293); jul. *frustagno* / *fustagno* – „fustagno“ (VG, 415). Riječ je došla iz mletačkog u kojem se nastavila na srlat. *fustaneum*, izvedenicu od *fustis* – „štap, kolac, motka, batina, toljaga“, kalk od grč. *ksylinon* – „poput drveta“ (DLI, 824; JE, I, 159; LHR, 1198). Usp.: kol. *fuštân* (KOL, 120); paš. *fuštân* (PAG, 169); pov. *vuštân* (POV, 403); riv. *fuštân* (RIV, 96); iš. *fuštân* (IŽ, 87); salj. *fuštân* (SALI, 91); kuk. *fuštân* (KUK, 70); vrg. *fuštân* (VRG, 57); murt. *fuštân* (MURT, 89).

5. ZAKLJUČAK

Romanizmi u nazivlju predmeta vezanih za tekstil, odjeću i obuću u govoru ražanačkog kraja istraživani su u sklopu jednog velikog istraživanja koje se odvija u svrhu dobivanja cjelokupne slike romanizama u ovom govoru koja bi u budućnosti mogla poslužiti kao dio građe za rječnik ražanačkoga govora koji zasad još ne postoji. Cjelokupno istraživanje, pa time i istraživanje ove materije, događa se na terenu u kontaktu s lokalnim kazivačima koji su spremni podijeliti svoje spoznaje i uspomene s istraživačicom. Iako se s ovim radom željelo ostati na isključivo lingvističkoj razini, te se nije željelo ulaziti u područje etnologije i srodnih

²⁶ Usp. *vêsta* – tanki ženski džemper. Ta riječ je došla preko njemačkog *Weste*, također iz lat. *vestire*.

disciplina koje se najčešće bave ovom tematikom, ipak je bilo potrebno prikupljene spoznaje obogatiti izvjesnom etnološkom literaturom, te posjetom Etnološkom odjelu Narodnog muzeja u Zadru. Dobiveni rezultati važni su jer u poplavi novih tendencija u proizvodnji i upotrebi odjeće, obuće i predmeta od tekstila svjedoče o prošlim vremenima i tradiciji, ali istodobno i o kulturnim, a onda i jezičnim promjenama koje, uslijed globalizacije, prodiru na ovaj prostor i mijenjaju njegovu jezičnu sliku.

Romanizmi u ražanačkom govoru u potpunosti su prilagođeni fonologiji i morfologiji novoštokavskog ikavskog govora, bez obzira na čakavski supstrat. Njihova značenja i etimologije potvrđene su u mletačkom, julijskom (tršćanskom), mletačko – dalmatinskom, talijanskom, talijansko – hrvatskom, kao i u hrvatskim etimološkim rječnicima, te rječniku romanskih etimologija. Leksičke jedinice su potom uspoređene s onima iz rječnika drugih govora zadarske regije (kolanjskog, pašskog, povljanskog, rivanjskog, iškog, saljskog, kukljičkog, vrgadinskog i govora otoka Murtera), neovisno o tomu jesu li ti govori čakavski ili štokavski. Ovaj se rad može smatrati konstatacijom postojećeg stanja romanskih elemenata vezanih za odjeću, obuću i uporabne predmete od tekstila na ražanačkom području, te poslužiti kao materijal za usporedbu s romanizmima s drugih područja jadranske obale ili obližnjih prostora na kojima je romanski utjecaj ostavio traga.

KRATICE

adj. - pridjev	jul. - julijski	pl.tantum – pluralia tantum
adv. - prilog	kllat. - klasični latinski	pov. - povljanski
ar. - arapski	kol. - kolanjski	pr. - prije
arh. - arhaizam	Kr. - Krist	prez. - prezent
aug. - augmentativ	kslat. - kasnolatinski	prov. - provansalski
dalm. - dalmatski	kuk. - kukljički	riv. - rivanjski
d. mlet. - dalmatinski mletački	l. - lice	salj. - saljski
dem. - deminutiv	langob. - langobardski	sg. – singular
eng. - engleski	lat. - latinski	sl. - slično
f. – <i>femininum</i> ; ženski rod	m. – <i>masculinum</i> ; muški rod	srlat. - srednjovjekovni latinski
fl. - flamanski	mlet. - mletački	stfranc. - starofrancuski
g. - godina	mn. - množina	stgrč. - starogrčki
germ. - germanski	murt. – govori otoka Murtera	sttal. - starotalijanski
gl. - glagol	neolat. - neolatinski	suf. - sufiks
got. - gotski	novogrč. - novogrčki	španj. - španjolski
grč. - grčki	npr. – na primjer	tal. - talijanski
hrv. - hrvatski	njem. - njemački	usp. - usporedi
ie. - indoeuropski	part. - particip	vlat. - vulgarnolatinski (pučki latinski)
inf. - infinitiv(ni)	paš. - paški	vrg. - vrgadinski
iš. - iški	perf. - perfekt	
itd. - i tako dalje	pl. - plural	
jd. - jednina		

BIBLIOGRAFSKE KRATICE

- DDV - Boerio, Giuseppe (1867). *Dizionario del dialetto veneziano*. Venezia: Reale tipografia di Giovanni Cecchini edit.
- DLI - Devoto, Giacomo, Giancarlo Oli (1997). *Dizionario della lingua italiana*. Firenze: Le Monnier.
- ERHSJ - Skok, Petar (1971 – 1974). *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: JAZU.
- IŽ - Martinović, Žarko (2005). *Rječnik govora otoka Iža*. Zadar: Gradska knjižnica Zadar.
- JE - Vinja, Vojmir (1998). *Jadranske etimologije: Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku*. Zagreb: HAZU – Školska knjiga.
- KOL - Oštarić, Ivo (2005). *Rječnik kolanjskoga govora ili Ričnik mista Kolana na otoku Pagu*. Zadar: Matica hrvatska.
- KUK - Maričić Kukljičanin, Tomislav (2000). *Rječnik govora mjesta Kukljica*. Zadar: Matica hrvatska.
- LHR - Marević, Jozo (2000). *Latinsko – hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Matica hrvatska.
- MURT - Juraga, Edo (2010). *Rječnik govora otoka Murtera*. Murter – Šibenik: Ogranak Matice hrvatske Murter - Županijski muzej Šibenik.
- PAG - Kustić, Nikola (2002). *Čakavski govor grada Paga s rječnikom*. Zagreb: Društvo Pažana i prijatelja grada Paga u Zagrebu.
- POV - Tičić, Ante (2004). *Rječnik govora mjesta Poveljane na otoku Pagu*. Zadar: Matica hrvatska.
- REW - Meyer – Lübke, Wilhelm (1911). *Romanisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg: Carl Winter's Universitätsbuchhandlung.
- RIV - Radulić, Ladislav (2002). *Rječnik rivanjskog govora*. Zadar: Matica hrvatska.
- SALI - Piasevoli, Ankica (1993). *Rječnik govora mjesta Sali*. Zadar: Ogranak Matice hrvatske.
- VD - Miotto, Luigi (1984). *Vocabolario del dialetto veneto dalmata*. Trieste: LINT.
- VG - Rosamani, Enrico (1990). *Vocabolario giuliano*. Trieste: LINT.
- VIC - Deanović, Mirko, Josip Jernej (1997). *Vocabolario italiano – croato*. Zagreb: Školska knjiga.
- VRG - Jurišić, Blaž (1973). *Rječnik govora otoka Vrgade*. Zagreb: JAZU.

LITERATURA

- Anić, Vladimir (2003). *Veliki rječnik hrvatskog jezika*. Zagreb: Novi Liber.
- Boerio, Giuseppe (1867). *Dizionario del dialetto veneziano*. Venezia: Reale tipografia di Giovanni Cecchini edit.
- Čoralić, Lovorka, Natka Badurina, Ivana Prijatelj Pavičić (1997). *Hrvatska / Italija*:

- stoljetne veze: povijest, književnost, likovne umjetnosti*. Zagreb: Društvo hrvatskih književnika.
- Deanović, Mirko (1963 – 1964). Stratificazione lessicale sulle coste orientali dell'Adriatico. Firenze: *BALM* 5 – 6: 167 – 171.
- Deanović, Mirko, Josip Jernej (1997). *Vocabolario italiano – croato*. Zagreb: Školska knjiga.
- Devoto, Giacomo (1968). *Avviamento alla etimologia italiana (dizionario etimologico)*. Firenze: Le Monnier.
- Devoto, Giacomo, Giancarlo Oli (1997). *Dizionario della lingua italiana*. Firenze: Le Monnier.
- Doria, Mario (1984). *Grande dizionario del dialetto triestino*. Trieste: Edizioni „Italo Svevo“ – „Il meridiano“.
- Dužević, Darko (1995). *Ražanac*. Ražanac – Opatija: Općina Ražanac – Tiskara „Žagar“.
- Filipi, Goran, Barbara Buršić Giudici (1997). *Istriotski lingvistički atlas*. Pula: Znanstvena udruga Mediteran.
- Filipi, Goran (2004). *Istrorumunjski lingvistički atlas*. Pula: Znanstvena udruga Mediteran.
- Filipović, Rudolf (1985). *Teorija jezika u kontaktu*. Zagreb: JAZU – Školska knjiga.
- Folena, Gianfranco (1968 – 1970). Introduzione al veneziano „de là da mar“. Firenze: *BALM* 10 – 12: 331 – 384.
- Gačić, Jasna (2003). Jezična slojevitost na istočnoj obali Jadrana i dalmatinskomletački dijalekt. Zagreb: *Filologija* 41: 21 – 32.
- Gavazzi, Milovan (1978). Naslage kulturnih elemenata romanskoga porijekla na Balkanu u: *Vrela i sudbine narodnih tradicija*. Zagreb: 169 – 179.
- Gluhak, Alemko (1993). *Hrvatski etimološki rječnik*. Zagreb: August Cesarec.
- Juraga, Edo (2010). *Rječnik govora otoka Murtera*. Murter – Šibenik: Ogranak Matice hrvatske Murter - Županijski muzej Šibenik.
- Jurišić, Blaž (1973). *Rječnik govora otoka Vrgade*. Zagreb: JAZU.
- Kale, Jadran (2009). *Narodne nošnje i kultura odijevanja u sjevernoj Dalmaciji (doktorska disertacija)*. Zagreb: Filozofski fakultet.
- Kustić, Nikola (2002). *Čakavski govor grada Paga s rječnikom*. Zagreb: Društvo Pažana i prijatelja grada Paga u Zagrebu.
- Lisac, Josip (2003). Fonologija novoštokavskoga ikavskog dijalekta. Zagreb: *Rasprave IHJJ* 29: 173 – 180.
- Lisac, Josip (2004). Usporedba govora Tkona i Ražanca. Split: *Čakavska rič* 31: 167 – 171.
- Lulić Štorić, Jasenka, Olga Oštrić, Branka Vojnović Traživuk (2005). *Narodne nošnje sjeverne Dalmacije*. Zadar: Narodni muzej.
- Malinar, Smiljka (2002 – 2003). Italiano e croato sulla costa orientale dell'Adriatico: dai primi secoli all'Ottocento. Zagreb: *SRAZ* 47 / 48: 283 – 309.
- Marcato, Gianna (2004). *Parlarveneto (istruzioni per l'uso)*. Padova: Unipress.

- Marević, Jozo (2000). *Latinsko – hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Maričić Kukljičanin, Tomislav (2000). *Rječnik govora mjesta Kukljica*. Zadar: Matica hrvatska.
- Martinović, Žarko (2005). *Rječnik govora otoka Iža*. Zadar: Gradska knjižnica Zadar.
- Mataga, Vojislav (2003). *Romanizmi u neretvanske govoru*. Zagreb: Altagama.
- Matasović, Ranko (1997). *Uvod u poredbenu lingvistiku*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Meyer – Lübke, Wilhelm (1911). *Romanisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg: Carl Winter's Universitätsbuchhandlung.
- Miletić, Josip (2008). Fonološke i osnovne morfološke značajke govora Ražanca. Split: *Čakavska rič* 36: 113 – 118.
- Miočić, Kristina (2011). Romanizmi u kuhinjskom i kulinarskom leksiku ražanačkog kraja. Split: *Čakavska rič* 39: 31 – 65.
- Miotto, Luigi (1984). *Vocabolario del dialetto veneto dalmata*. Trieste: LINT.
- Muhvić – Dimanovski, Vesna (1992). *Kontaktna lingvistika*. Zagreb: Razred za filološke znanosti HAZU.
- Muljačić, Žarko (1972). Scambi lessicali tra l'Italia meridionale e la Croazia. Roma: *Italjug* 2: 15 – 17.
- Muljačić, Žarko (1983). Sui venezianismi nello slavo balcanico occidentale (Aspetti storici – principi metodologici – compiti futuri) u: *Linguistica e dialettologia veneta. Studi offerti a M. Cortelazzo dai colleghi stranieri*. Tübingen: Gunter Narr Verlag: 243 – 251
- Muljačić, Žarko (1992). I contatti linguistici e culturali slavo – romanzi nel bacino adriatico nel Medio Evo. *Storia e civiltà* 8. 3 – 4: 186 – 204.
- Muljačić, Žarko (1997 – 1998). Tri težišta u proučavanju jezičnih elemenata „stranog“ porijekla. Zagreb: *Rasprave IHJJ* 23 – 24: 265 – 280.
- Muljačić, Žarko (1998). Modeli i metode proučavanja jezičnih dodira. Rijeka: *Riječ* 4. 2: 27 – 31.
- Muljačić, Žarko (2002). L'imbarazzo della scelta: veneziano orientale, veneziano coloniale, veneziano de là da mar? u: „...e c'è di mezzo il mare: lingua, letteratura e civiltà marina“. Firenze: *Civiltà italiana, Nuova serie 2, Volume Primo, Franco Cesati Editore*: 103 – 111.
- Oštarić, Ivo (2005). *Rječnik kolanjskoga govora ili Ričnik mista Kolana na otoku Pagu*. Zadar: Matica hrvatska.
- Pederin, Ivan (2004). Mjesto i uloga talijanskog jezika u Dalmaciji. Zagreb: *Mogućnosti* 51. 4 / 6: 115 – 122.
- Piasevoli, Ankica (1993). *Rječnik govora mjesta Sali*. Zadar: Ogranak Matice hrvatske.
- Piškorec, Velimir (2001). Temeljni pojmovi dodirnoga jezikoslovlja. Zagreb: *Strani jezici* 30. 4: 219 – 228.
- Pliško, Lina (2009). Romanizmi u leksemima za dom i posjed. Split: *Čakavska rič* 37: 147 – 159.

- Pužar, Aljoša (1999). Nekoliko napomena o leksemima talijanskoga porijekla u hrvatskome standardnom jeziku. Rijeka: *Fluminensia 11. 1*: 173 – 184.
- Radulić, Ladislav (2002). *Rječnik rivanjskog govora*. Zadar: Matica hrvatska.
- Rosamani, Enrico (1990). *Vocabolario giuliano*. Trieste: LINT.
- Skok, Petar (1940). *Osnovi romanske lingvistike*. Zagreb: Izdanje naklade školskih knjiga i tiskarnica Banovine Hrvatske u Zagrebu.
- Skok, Petar (1951). Prilog metodi proučavanja romanizama u hrvatskom ili srpskom jeziku. Zagreb: *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Zagrebu*: 445 – 449.
- Skok, Petar (1971 – 1974). *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: JAZU.
- Sočanac, Lelija (2001). Talijanski elementi u hrvatskom jeziku – kulturno i intimno posuđivanje. Rijeka: *Riječ 7. 1*: 77 – 88.
- Sočanac, Lelija (2004). *Hrvatsko – talijanski jezični dodiri s rječnikom talijanizama u standardnom hrvatskom jeziku i dubrovačkoj dramskoj književnosti*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Šimić, Marinka (2005). Romanski sloj u zapadnoštokavskom ikavskom dijalektu. Rijeka: *Riječ 11. 1*: 99 – 103.
- Šimunković, Ljerka (2001). Pregled jezične situacije u Dalmaciji u doba francuske uprave. Split: *Grada i prilozi za povijest Dalmacije 17*: 327 – 347.
- Šimunković, Ljerka (2009). *Hrvatsko – talijanski jezični dodiri u Dalmaciji*. Split: Dante Alighieri.
- Tagliavini, Carlo (1942). *Sugli elementi italiani del croato*. Roma: Italia – Croazia.
- Tamaro, Sandra (2009). O bližoj i krajnjoj etimologiji romanizama iz semantičkog polja namještaja u govoru Boljuna. Split: *Čakavska rič 37*: 105 – 122.
- Tičić, Ante (2004). *Rječnik govora mjesta Poveljane na otoku Pagu*. Zadar: Matica hrvatska.
- Vinja, Vojmir (1986). *Jadranska fauna: etimologija i struktura naziva*. Split: Logos.
- Vinja, Vojmir (1998). *Jadranske etimologije: Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku*. Zagreb: HAZU – Školska knjiga.

ROMANCE ELEMENTS IN THE NAMES OF ITEMS HAVING TO DO WITH
TEXTILE, CLOTHES AND FOOTWEAR IN THE DIALECT OF RAŽANAC AREA

Summary

The goal of this paper was, not considering ethnological aspects of the research, to list and analyze etimologically and lexicologically Romance elements having to do with the way of clothing and use of items made of textile in Ražanac area. In the field research in contacts with the local people 60 Romance elements related to the area of this research have been gathered. The paper deals with items having to do with the way of life of the so-called “ordinary people”. After the author had presented the results of a research having to

do with cuisine and gastronomy in 2011, this paper represents a follow-up of the research on Romance elements in other fields of human life in the dialect of Ražanac area.

Key words: *Romance elements; Ražanac; clothes; footwear; textile; etymologies.*

GLI ELEMENTI NEOLATINI NELLA NOMENCLATURA DI OGGETTI LEGATI
AL CAMPO TESSILE, ALL'ABBIGLIAMENTO E ALLE CALZATURE NELLA PAR-
LATA DELLA ZONA DI RAŽANAC

Riassunto

L'obiettivo del presente lavoro era elencare, esclusivamente dal punto di vista linguistico, nonchè analizzare dal punto di vista etimologico e lessicologico, gli elementi neolatini legati alla cultura di abbigliamento e agli oggetti di tessuto nella zona di Ražanac.

Le indagini condotte sul terreno, in contatto con gli abitanti della zona, hanno come risultato 60 parole di origine romanza che si riferiscono all'oggetto di questa ricerca. Si tratta di oggetti legati ai costumi sociali della cosiddetta „gente comune“.

Il presente lavoro è una continuazione delle ricerche condotte sugli elementi linguistici romanzi legati alle varie sfere della vita, presenti nella parlata della zona di Ražanac, poiché l'autrice nel 2011 ha presentato i risultati delle ricerche che ha svolto sugli elementi romanzi legati alla sfera della cucina e dell'arte culinaria.

Parole chiave: *elementi romanzi; Ražanac; abbigliamento; calzature; tessile; etimologie.*

Podaci o autorici:

Kristina Miočić, Velebitska 2, 23000 Zadar

E-mail: kmiočić2@net.hr ; Mob: 098/195-7948